Langzame haast

De Amsterdamse dependance van de Hermitage is gisteravond geopend. Ik ga er nog maar even niet naar toe. Want de mensen hebben de eigenaardige neiging overal als eerste bij te willen zijn, zodat ze nu in het nieuwe museum met hun eigen benen buiten hangen. De komende maanden hoor je overal 'dat wij er al zijn geweest'. Als jij er (nog) niet was, mag jij geen lid worden van de club van bevoorrechten, want daarvoor moet je vooraan in de rij hebben gestaan. Zo gaat dat trouwens ook met films en boeken. Niet gezien? 'Lieve hemel, dat valt me van je tegen!' Nog niet gelezen? 'Goeie god, en ik maar denken en dat jij zo veel van boeken hield!'
Kortom, er wordt dan hardop de vraag gesteld of je wel cultureel genoeg bent. Toch denk ik dat de Amsterdamse Hermitage pas echt mooi begint te worden in – pakweg – november, op een stille doordeweekse morgen, terwijl het buiten stormt en regent. Want met het echt mooie moet je min of meer alleen zijn. Je ervaart het zelden als je er meteen bij bent uit angst dat je anders misschien te laat komt. Het echt mooie heeft bovendien een heel slechte verstandhouding met het haastige, het nerveuze en het drukke. Het echt mooie heeft weliswaar geen tijd te verliezen, maar het is tegelijk

Jo Wijnen

'Wat de moeite waard is, rechtvaardigt het wachten'

ook weer tijdloos en heeft op grond daarvan een engelengeduld. Daarom zijn de mooiste musea die waar alles al over is gezegd en die al door iedereen zijn bekeken. Met boeken is dat ook zo. Pas als de hype voorbij is die ze hebben veroorzaakt, laten ze zich lezen voor wat ze zijn. En dan zijn ze heel vaak niet meer wat ze waren of zijn ze juist veel meer. Met films weet ik het niet zo precies, want die zie ik zelden.
Er is nóg iets dat ik niet graag beweer, maar tóch vermoed. Dat is dat juist de dingen die je niet mag missen en waar je als de kippen bij moet zijn, zichzelf lang niet altijd waarmaken. Drukte en belangstelling voor datgene wat we voor een culturele 'must' aanzien, zijn mooi en aardig, maar zeggen meestal niks over de inhoud van die 'must'.
Massale toeloop is een kenmerk van succes, maar lang niet altijd van kwaliteit. Het heilig moeten heeft iets krampachtigs. Het voorop lopen iets geforceerds. Het vooraan staan iets drammerigs. Dus ga ik zeker naar de Amsterdamse Hermitage, maar dan wel pas straks, op een stille doordeweekse morgen als het stormt en regent. Want wat de moeite waard is, rechtvaardigt het wachten en beloont het geduld.
Het echt mooie verlangt niet dat je in de rij gaat staan en nog minder dat je bij de allereersten moet horen. Het echt mooie vraagt alleen maar dat je je van een gelaten ongeduld bedient en dat je je langzaam haast.

Minister in een

Als hij minister van Duurzaamheid wordt – hij zou het wel willen –, dan zal er een dag komen dat de hamburger verboden wordt. Nou ja, dat het eten ervan op z'n minst als asociaal wordt beschouwd. Dan wordt het ook 'cool' om je auto aan het stopcontact te hangen en zal snel elk huishouden zijn eigen energie opwekken. „En elk voetbalstadion. Dat zou wat zijn! Het voetbalwereldje is heel verspillend. Al die grote lampen overdag aan." 'Minister Jan Rotmans' zou er flink tegenaan gaan. „Maar geen vingertje hè. Geen straffen. Subtiel verleiden, dat werkt het beste. En misschien af en toe de vuist op tafel. Niks laten lopen."

door **Michiel Willems**

Hij is voorlopig nog een eenvoudig hoogleraar die de snelle binnenbocht naar een duurzame samenleving probeert te nemen. Prof. dr. ir. Jan Rotmans (48): „Mijn dochter gaat in het weekend naar een disco waar ze met de dansvloer energie opwekken. Al die bewegingen van die dansende jongelui zijn goed voor vele kilowatts. Zo zie je maar. Overal zijn ze bezig, overal zijn er ideeën."
Rotmans is hoogleraar transitiemanagement aan de Rotterdamse Erasmus Universiteit, maar vooral aanjager van Urgenda, de landelijke actieorganisatie die sinds 2007 onvermoeibaar pleit voor duurzaamheid en die volgende week alle aandacht op Gelderland richt. Urgenda wil laten zien dat het ook in Gelderland bruist van de duurzame initiatieven.
De professor publiceert al een kwart eeuw als een bezetene over klimaatverandering en duurzame ontwikkeling, maar aarzelt niet de barricades op te gaan om de blijde boodschap te verkondigen: aan duurzaam is niet meer te ontkomen.
Rotmans: „Ja, inderdaad alleen het woord al. 'Duurzaam'. 'Klimaatneutraal' is er ook zo een. Wat moet je ermee? Ik kan me voorstellen dat je er niet opgewonden van wordt, maar iets beters is er niet. Maar het is waar, duurzaamheid wordt nog steeds geassocieerd met tobben, het opgeheven vingertje en geitenwollen sokken, terwijl het toch heel sexy kan zijn."
Kabbelt het kabinetsbeleid rustig verder naar een samenleving met wat duurzame abities, Urgenda – naam van een urgente agenda – heeft aanzienlijk meer haast. Ga

Jan Rotmans: „Natuurlijk wil ik minister van Duurzaamheid worden."

maar na. Volgend jaar moeten alle universiteitscampussen klimaatneutraal zijn. Over twee jaar moet de helft van alle bedrijven duurzaam werken. Over drie jaar is in de glastuinbouw de fossiele energie uitgebannen, wekken 100.000 huishoudens hun eigen energie op en over acht jaar lopen alle leaseauto's op een elektromotor, maken sportscholen gebruik van de energie die hun sporters produceren en staan voor de kust 10.000 windmolens.
Van alle wetenschappers, bedrijven, bekende Nederlanders en maatschappelijke organisaties die Urgenda maken en ondersteunen, is Jan Rotmans de man die de weg moet wijzen. „Hij weet hoe je een samenleving moet veranderen", zeggen ze bij Urgenda.
De professor zelf beaamt dat. „Je moet onderaan beginnen. Bij de friskijkers en dwarsdenkers die al vele jaren in de duurzame klei staan. In Nederland hebben we er een paar duizend. Optimisten en querulanten die tegen de stroom in hun duurzame ambities najagen. Ze proberen van alles, bedenken nieuwe technieken, hebben grootse plannen en schetsen idealen. Ze doen waar anderen wachten. Ze trekken de maatschappij naar duurzaamheid. Helden zijn ze. Ze vormen een niet te stuiten macht, een onderstroom die met de dag sterker wordt."
Het Nederland van Rotmans bestaat uit een paar duizend van die duurzaamheidspioniers. Dan nog anderhalf miljoen mensen die wel duurzaam willen worden maar niet weten hoe, nog eens anderhalf miljoen die met dat hele duurzaamheidsgedoe niets te maken willen hebben en dan nog de rest die afwacht. „Die massa krijgt de neiging steeds meer zelfvoorzienend te worden. Je eigen groente verbouwen, je eigen energie maken. Die ontwikkeling is er en moet aangemoedigd worden."
Hij mag dan als optimist door het leven gaan, de hoogleraar weet ook dat een duurzaam leven niet voor het grijpen ligt. „Het is sleuren. Onduurzaam bezig zijn is nu nog goed voor de economie en onze tegenstanders zijn machtig. Shell heeft geen belang bij een elektrische auto", zegt Jan Rotmans die, zegt hij zelf, geen 'tegendenker' is die overal het protest wil laten horen en die 'nee' zegt tegen elke onduurzame gedachte. Hij is meer van het stimuleren, subtiel druk uitoefenen, achter de schermen. „Dat is veel effectiever. Daarom heb ik

Urgenda: Nederland duurzame proeftuin

- De Urgenda is een actie-organisatie of beweging voor innovatie en duurzaamheid.
- Urgenda heeft, naast een langetermijnvisie en -strategie, ook een hervormingsagenda en actieplan voor een duurzamer Nederland.
- Urgenda wil dat problemen en thema's als klimaatverandering, energie, water, ruimtelijke verrommeling, mobiliteit, vergrijzing en landbouw in samenhang worden aangepakt.
- Urgenda wil van Nederland een proeftuin maken voor duurzame ontwikkeling en laten zien dat duurzaamheid en innovatie gelijk op kunnen gaan.
- Urgenda richt zich op koplopers en wil zoveel positieve energie genereren dat het peloton en de achterblijvers ook mee gaan doen.
- Daartoe maakt Urgenda aansprekende voorbeelden zichtbaar, helpt barrières weg te halen en koppelt beloftevolle initiatieven tot een groter geheel.

land zonder hamburgers

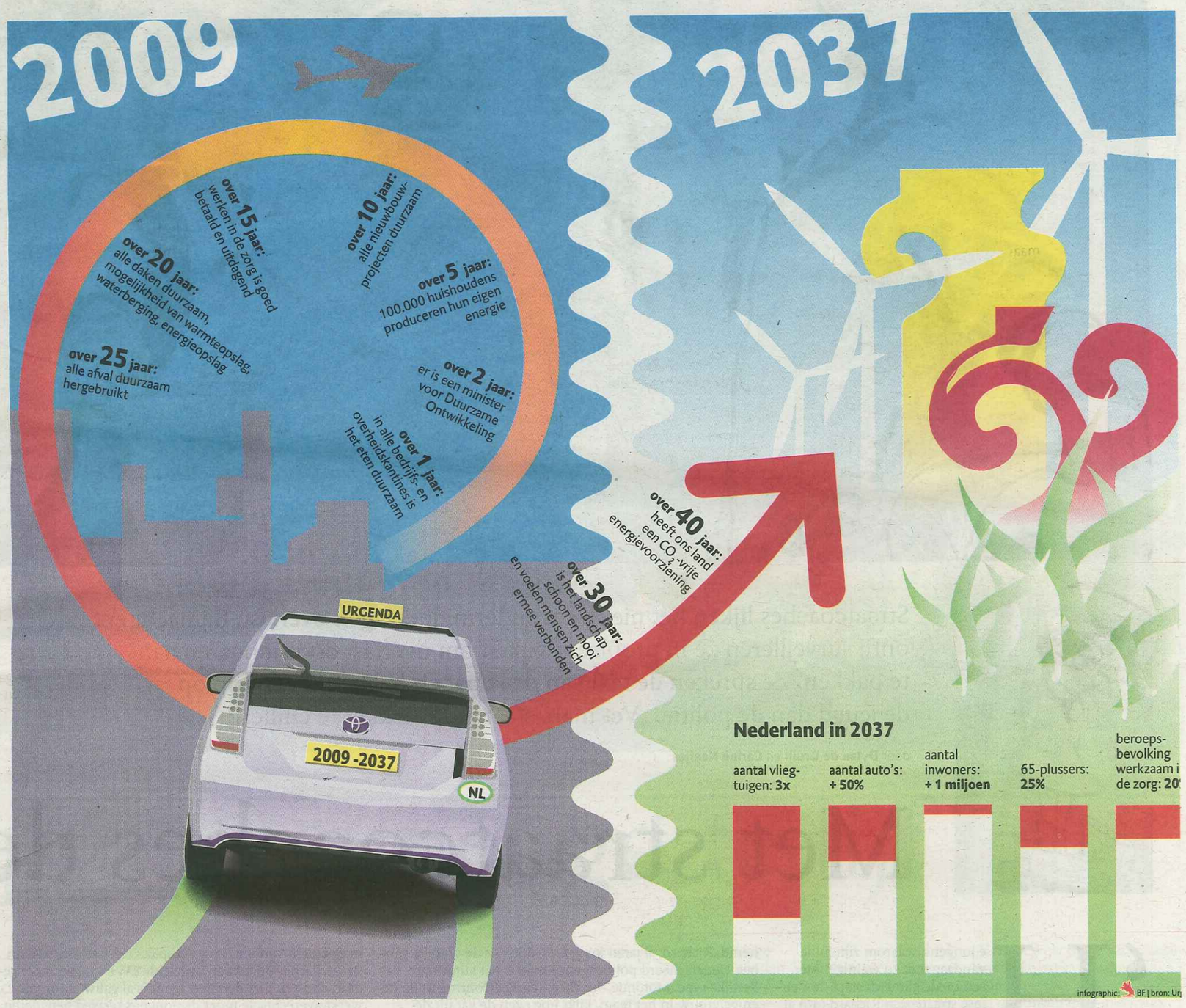

mijn vijf minuten bij *De Wereld Draait Door* of *Pauw & Witteman* nog niet gehad. Ik zoek dat nu ook niet op. Misschien straks wel, als ik minister van Duurzaamheid ben. Maar nu? Als ik hardop zeg dat ik eigenlijk ook macht wil om iets voor elkaar te krijgen, dan krijg ik als antwoord een tegenmacht. Nee, hoe wij op dit moment schaken, is bepalender dan al die grote woorden."

Werken onder de radar. Onzichtbaar voor je tegenstander. Successen, hoe klein ook, zichtbaar maken, gelijkgestemde mensen met elkaar verbinden en druppelsgewijs je invloed laten gelden. Het zijn volgens deze veranderdeskundige de hoekstenen van een transitie.

Volgende week staat Gelderland op de urgente agenda. Achterhoek, Rivierenland, Arnhem, Nijmegen, ze laten allemaal zien hoe ver ze zijn met hun CO_2-reductie, klimaatneutrale initiatieven, hun innovatie en experimenten. Er zullen projecten worden bezocht waar ze duurzaamheid tot kunst hebben verheven. „Er gebeurt heel veel maar het is ook wel handig dat we het van elkaar weten", zegt de prof. Daar is volgens hem Urgenda ook voor. „Hoe meer we laten zien, zoals volgende week, hoe eerder de overheid om gaat. Zeker, mooi bedacht, mooi gesproken. Ik weet ook wel dat de praktijk weerbarstiger kan zijn. Ik zie aannemers in de bouw die soms denken: 'Laat die duurzaamheid in deze crisistijd maar even zitten'. Ik geef ze enorm op hun donder, al die lakse denkers en doeners. Ze zijn conservatief en dat verwijt ik ze. Ik zie ook nog steeds een overheid die barst van de regels en denkt in rekenmodellen en cijfers." Maar hebben we die overheid dan nodig?, vraagt Jan Rotmans aan zichzelf. „Ik weet dat je een mentaliteitsverandering bij de mensen niet kunt afdwingen. Dat we minder zijn gaan roken, hebben we niet aan de overheid te danken. Dat hebben de mensen zelf gedaan. De overheid moet ruimte en inspiratie bieden, de mensen zorgen voor kennis en bewustzijn en dan komen de wetten vanzelf."

> 'Geen vingertje, subtiel verleiden werkt het best.'

In tegenstelling tot de meeste Nederlanders kan Jan Rotmans een duurzame samenleving tot in detail beschrijven. Auto's aan stopcontacten, huizen als energiecentrales, drijvende wijken, een horizon vol windmolens. Een land zonder hamburgers. „Nederland zal in de komende vijftig jaar ingrijpender veranderen dan in de afgelopen vijfhonderd jaar. Iedereen doet per dag tien onduurzame dingen. Als je daarvan bewust raakt, doe je er straks nog maar vijf. Zo verloopt een verandering. Langzaam maar onstuitbaar. Duurzaam wordt een aanbeveling"

www.urgenda.nl

Urgenda regiotour door Gelderland: 20 t/m 28 juni

De Urgenda-karavaan van hybride auto's trekt vandaag door de Veluwe. Waterstofbus The Whisper doet station Ede-Wageningen aan. Woensdag 24 juni is Urgenda onder meer bij de zes gemeenten van 'Achterhoek Anders' en algenteler Ingrepo in Borculo. Ook zal de eerste echte elektrische auto Th!nk worden gepresenteerd. Donderdag 25 juli is Urgenda in Rivierenland in Nederlands duurzaamste wijk Eva Lanxmeer in Culemborg.

Vrijdag 26 juni is Urgenda in de regio Arnhem-Nijmegen: op het provinciehuis, industrieterrein Kleefse Waard, in Bemmel en Huissen en bij de Binnenstadservice in Nijmegen. Zondag 28 juni sluit Urgenda de toer af bij de eerste duurzame modeshow in Arnhem.